

https://doi.org/10.31516/2410-5325.080.01*
 УДК 378.6:008](477.54-25)ХДАК:316.77](045)

БАГАТОВЕКТОРНА ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ В СИСТЕМІ ОСВІТНЬОЇ КОМУНІКАЦІЇ

В. М. Шейко

Харківська державна академія культури, м. Харків, Україна
 rector-2@ic.ac.kharkov.ua

Н. М. Кушнаренко

Харківська державна академія культури, м. Харків, Україна
 natalia_kushnarenko@gmail.com

V. Sheiko

Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-3532-7439>

N. Kushnarenko

Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-1168-0446>

В. М. Шейко, Н. М. Кушнаренко. Багатовекторна взаємодія закладу вищої освіти зі стейкхолдерами в системі освітньої комунікації

На основі всестороннього аналізу наукової думки та власного багаторічного досвіду педагогічної діяльності розглянуто особливості багатовекторної взаємодії закладу вищої освіти (ЗВО) зі стейкхолдерами в системі освітньої комунікації. Уперше здійснено класифікацію комунікативних зв'язків ЗВО на мікро-, мезо-, екзо-, макро- та мегарівнях. Акцентовано, що цей особливий тип відносин передбачає організацію багаторівневого спілкування учасників освітнього процесу для передання інформації, розвитку професійних та особистісних якостей, обміну дійсністю, інноваційними прийомами, засобами, технологіями навчання й учіння.

Ключові слова: методологія вищої освіти, заклад вищої освіти, взаємодія, освітня комунікація, партнерство, спілкування, стейкхолдери освітнього процесу, Харківська державна академія культури, ХДАК.

V. Sheiko, N. Kushnarenko. Multi-vector interaction of a higher education institution with stakeholders in the educational communication system

The purpose of the article is to provide a conceptual justification (mainly based on the materials of KSAC) of the essence of multi-vector interaction in the system of internal and external communication of higher educational institutions with the main stakeholders of the educational process.

The methodology. The peculiarity of the analysis of the multi-vector interaction of higher education

institutions with stakeholders in the system of educational communication required the application of the entire spectrum of principles and methods of socio-communicative and cultural-educational direction.

The results of the study of the given topic are embodied in the concept, proposed by the authors, of raising the higher education of Ukraine to the European and world level, which involves, first of all, a fundamental reform of its substantive, structural, organizational, methodological and technological foundations.

The scientific novelty of the researched topic is that, in fact, for the first time, the authors, on the basis of a comprehensive study of scientific sources, based on many years of scientific and pedagogical experience at Kharkiv State Academy of Culture, qualified the communication links of a higher education institution on the micro-, meso-, exo-, macro- and mega-levels.

The practical significance of the scientific results of the study of the given topic is that they can be used for further study of this and similar issues, and can also be used in the process of educational and creative work of higher education institutions teachers of Ukraine during the interaction of higher education institutions with stakeholders in the educational communication system.

Keywords: methodology of higher education, higher education institution, interaction, educational communication, partnership, communication, stakeholders of the educational process, Kharkiv State Academy of Culture, KSAC.

Постановка проблеми. Піднесення вищої освіти України до європейського й світового рівнів передбачає докорінне реформування її концептуальних, структурних, організаційних, методологічних і технологічних засад.

Одним із дієвих засобів успішного досягнення означених цілей є налагодження тісних внутрішньосистемних і зовнішньосистемних, односторонніх і багатосторонніх, міжособистісних та ділових, довготривалих і короткотривалих, формальних і неформальних багатовекторних зв'язків ЗВО з усіма основними учасниками (стейкхолдерами) освітнього процесу. Йдеться про необхідність створення в соціумі атмосфери освітньо-інституційної, загальнодержавної підтримки ефективного розвитку вищої школи. До успішного вирішення цієї проблеми в Україні мають активніше долучатися дотичні до неї державні, громадські, приватні інституції, роботодавці, сім'ї, усі громадяни. Однак нині існує певний дисбаланс між загальним розумінням вагомості значущості взаємодії, координації, спілкування в системі вищої освіти для підвищення її якості і рівнем її практичної реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концентрація уваги фахівців на сучасних освітніх трансформаціях набула певного осмислення в науковій літературі. У процесі роботи над статтею автори ґрунтувалися на багатьох документно-статистичних збірках та словниках (Бусел (1), 2007; Верховна рада України, 2014, с. 73; Бусел (3), 2007; Бусел (4), 2007; Бусел (5), 2007 та ін.) Саме вони надають змогу документального обґрунтування тематики, яка досліджується. Щоправда, указана проблематика і нині все ще потребує своїх документно-статистичного тлумачення та систематизації.

Нині існує й певна кількість наукових доробок, переважно статей, присвячених порівняно новій галузі науково-практичних знань щодо взаємодії ЗВО України зі стейкхолдерами в освітній системі. Так, у статті О. В. Жегус, наприклад, надається визначення ключових стейкхолдерів ЗВО на ринку продуктів вищої освіти (Жегус, 2018, с. 170–177). У статті І. Кожушаної та Н. Вовк йдеться про інформаційне забезпечення співпраці кафедри соціальних комунікацій Національного університету «Львівська

політехніка» зі стейкхолдерами в межах удосконалення профільних освітніх програм (Кожушана, Вовк, 2022, с. 263–269). Стаття Н. В. Опар (2020) присвячена вивченню особливостей взаємодії стейкхолдерів у процесі державного управління забезпечення якості вищої освіти в Україні. Водночас надається узагальнена характеристика основних понять означеної проблематики (там само).

У статті колективу авторів С. А. Мороз, І. С. Бука, В. М. Мороз, І. Т. Манчак здійснено вдалу спробу визначити поняття «стейкхолдер» в межах професійного (наукового) дискурсу з проблематики забезпечення якості вищої освіти (Мороз та ін., 2021).

У статті Г. В. Піскурська намагалась обґрунтувати доцільність залучення різних груп стейкхолдерів до забезпечення якості вищої освіти. Водночас авторка здійснила своєрідну спробу визначення походження понять «стейкхолдер» та «якість освіти» (Піскурська, 2019).

У статті І. В. Тимошенко, О. М. Нащекіної подається характеристика змісту понять, які використовуються в економічній науці для характеристики учасників освітнього процесу. До них автори відносять такі поняття, як: «суб'єкт», «агент», «актор» і «стейкхолдер». Зважаючи на всю дискусійність авторської постановки означених визначень, зовсім не можна погодитись з використанням дефініції «актор» як основної в економічних дослідженнях освітнього процесу (Тимошенко, Нащекіна, 2012).

У цьому випадку для нас становлять особливий інтерес статті, присвячені окремим аспектам ролі стейкхолдерів у процесах освітньої комунікації ЗВО України. До них, наприклад, належать: дискусійна праця А. Вітченко щодо суб'єкт-суб'єктної взаємодії зі студентоцентризмом (Вітченко, 2021); стаття Н. М. Кушнарєнко, А. А. Соляник, присвячена саме студентоцентрованому підходу в підготовці фахівців документознавчого профілю (Кушнарєнко, Соляник, 2022); розвідка В. Оніпко, у якій йдеться про розвиток партнерських взаємин між викладачами і студентами (Оніпко, 2014, с. 193–201); стаття В. М. Шейка, Н. М. Кушнарєнко, присвячена проблемам антропоцентризму як методологічному принципу вищої освіти (Шейко, Кушнарєнко, 2022) та ін.

І, нарешті, у процесі підготовки статті стали в нагоді праці загальнонаукового гуманітарно-культурологічного плану, у яких автори торкаються й освітніх фундаментальних проблем. До них слід віднести такі праці: В. С. Виноградової, яка стосується психології вищої освіти (Виноградова, Юрченко, 2019); В. Г. Кременя, що присвячена філософії освіти XXI ст. (Кремень, 2002); Ю. М. Рашкевич, у якій йдеться про освітні парадигми в межах Болонського процесу (Рашкевич, 2014), та ін.

Слід зауважити, що у всіх названих роботах подається свій аналіз наявної літератури та джерел щодо вказаної проблематики. Автори, до речі, враховували і цю обставину. І все ж, підсумовуючи аналіз наявних джерел і літератури, у яких автори торкаються означеної проблематики, слід наголосити, що в цій статті, з огляду на наявну літературу за вказаною тематикою, ставилась мета дослідити проблеми багатовекторної взаємодії (передусім на матеріалах ХДАК зі стейкхолдерами в системі освітньої комунікації). І тільки в роботах Н. М. Кушнарєнко, А. А. Соляник, В. М. Шейка, як це було показано, була порушена безпосередньо основна проблематика цієї статті. Водночас автори ще раз переконалися, що на сьогодні ще тільки абрисно намічені лише окремі елементи принципів і методів проблематики, що аналізується. Адже і до сьогодні освітній методології бракує праць, присвячених значущості розширення можливостей ЗВО України на засадах системної взаємодії з усіма основними стейкхолдерами освітнього процесу.

Мета статті — надати концептуальне обґрунтування (переважно на матеріалах ХДАК) сутності багатовекторної взаємодії в системі внутрішньої та зовнішньої комунікації ЗВО з основними стейкхолдерами освітнього процесу.

Актуальність. Нині, попри багаторічний досвід вищої школи України в налагодженні внутрішньої й зовнішньої одновекторної та багатовекторної комунікаційної взаємодії, науковим співтовариством й досі не сформовано її цілісну систему. Саме тому на часі студювання означеної тематики на тлі вимушеної воєнним станом переважно дистанційної освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У найширшому сенсі взаємодія означає взаємний зв'язок між предметами дії, а також погоджену дію між ким-, чим-небудь (Бусел (1), 2007).

У соціальному плані взаємодія — це вплив суб'єктів одне на одного. Через взаємодію людина пізнає природні й суспільні явища, закономірності, процеси, орієнтується в оточуючій реальності, визначає способи мислення і поведінки. Із цим поняттям пов'язана потреба людини в спілкуванні, навчанні, отриманні освіти, власному розвитку. Взаємодія людини з іншими людьми — це вид зв'язку, який передбачає погодження, взаємний вплив сторін, взаємну спрямованість і зміни (там само). Одним з основних різновидів багатосторонньої взаємодії у вищій освіті є спілкування як специфічна форма суб'єкт-суб'єктної та суб'єкт-об'єктної взаємодії. Спілкуватися — це підтримувати взаємні стосунки, діловий, дружній зв'язок; розуміти одне одного, порозумітися; об'єднуватися для спільних дій (Бусел (5), 2007).

Багатовекторна взаємодія у вищій освіті тісно пов'язана з комунікацією. У найширшому сенсі комунікація — це шляхи сполучення, лінії зв'язку, обмін інформацією, налагодження контактів, спілкування та ін. (Бусел (3), 2007, с. 562).

Багатовекторна взаємодія — це безпосередня або опосередкована міжособистісна чи ділова комунікація, особливістю якої є здатність людини перейматися потребами іншого, уявляти, як її сприймає партнер зі спілкування або група, інтерпретувати ситуацію і передбачати власні дії. Вона характерна високим рівнем інтенсивності спілкування учасників, їхньої комунікації, обміну інформацією і діяльністю, змінами й різноманітністю їх видів, форм, прийомів. Взаємодію визначає саме існування освітнього процесу. З нею пов'язані мета, зміст, методи і форми педагогічної діяльності, мотиви поведінки й рушійні сили академічного процесу. Тобто спілкування — це багатовекторна взаємодія двох або більше людей, складний багатоплановий процес налагодження і розвитку контактів між людьми (міжособистісне спілкування) й групами людей (міжгрупове спілкування), до складу якого входять щонайменше три різні процеси: комунікація (обмін інформацією), інтеграція (обмін

діями) і соціальна перцепція (сприйняття й розуміння партнера) (Виноградова, Юрченко, 2019, с. 296). У цьому разі під партнерами розуміються всі учасники (стейкхолдери) освітнього процесу — від студентів, викладачів до роботодавців, міністерств, відомств тощо. Отже, багатовекторна комунікація розглядається як один з основних засобів підвищення якості освіти в Україні. Вона передбачає координацію спільних дій і, окрім пізнання, емоційний контакт, зворотний зв'язок, який забезпечує не лише коригування діяльності студентів викладачем, а й активну презентацію освітніх, наукових і творчих можливостей ЗВО України на всеукраїнському, європейському і світовому рівнях. Йдеться про необхідність переходу ЗВО нашої країни від односторонньої до багатосторонньої взаємодії на горизонтальному й вертикальному рівнях.

Попри багаторічний досвід вищої школи України в налагодженні внутрішньої та зовнішньої одновекторної і багатовекторної комунікаційної взаємодії, науковим співтовариством ще не сформовано її цілісну систему.

На основі всестороннього вивчення наукових джерел, базуючись на багаторічному досвіді науково-педагогічної діяльності в Харківській державній академії культури (ХДАК), авторами статті умовно виокремлено п'ять основних взаємопов'язаних векторів комунікативної взаємодії в освітній галузі: мікро-, мезо-, екзо-, макро- та мегарівні.

Першим рівнем освітньої комунікації можна вважати мікрорівень (автокомунікація) — особа, котра перш ніж оприлюднити власні ідеї, погляди, проекти, спочатку «сам на сам» проговорює, формулює їх, а потім доводить до студентів, викладачів, партнерів у формі лекції, презентації, семінару, майстер-класу, коучингу тощо.

Мезорівень освітньої комунікації створює взаємодія базових суб'єктів освітнього процесу — «викладач — студент» як системоутворювальний чинник підвищення його якості. Це передбачає налагодження партнерських стосунків між викладачем і студентом, перехід від монологічного до діалогічного спілкування, розвитку взаємної поваги й відповідальності за якість викладання (педагоги) та учіння (студенти).

Екзорівень освітньої комунікативної взаємодії передбачає дієву співпрацю усіх основних учасників освітнього процесу всередині ЗВО. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», до них належать наукові, науково-педагогічні, педагогічні працівники, здобувачі вищої освіти та інші особи, які навчаються у ЗВО, фахівці-практики, які залучаються до освітнього процесу та освітньо-професійних програм, інші працівники ЗВО (Верховна Рада України, 2014). Співробітники ХДАК прагнуть тісно співпрацювати зі студентами, максимально враховувати їхні інтереси й потреби (Кушнарченко, Соляник, 2022, с. 32–43; Шейко, Кушнарченко, 2022, с. 7–22).

Мікро-, мезо- та екзокомунікативні взаємодії локалізуються переважно в межах закладу вищої освіти, створюючи умови для багатовекторного співробітництва за стінами ЗВО. До них умовно віднесено макро- і мегарівні комунікації.

Макрорівень комунікативної взаємодії пов'язаний передусім зі співробітництвом із профільними інституціями, зі сферою діяльності, для якої відбувається підготовка кадрів, а також з владними структурами, які здійснюють регулятивні повноваження. Серед них: профільні міністерства, управління, відділи, наукові, мистецькі, творчі студії, колективи, ЗВО нижчого рівня акредитації, роботодавці тощо. Кожний із них має своє «поле впливу», повноваження, специфічні канали й засоби комунікації. Вони тісно співпрацюють із ЗВО, комунікують із ним регулярно, багато років, надаючи наукову, методичну, організаційну, практичну чи консультативну допомогу. Це дозволяє досягти високого результату, який приносить обопільну вигоду.

Мегарівень освітньої комунікативної взаємодії ХДАК зумовлений тим, що сучасне ЗВО — це відкрита система, тісно пов'язана з усіма галузями й сферами людської діяльності, із соціумом загалом. Відомо, що кожна соціальна інституція, зокрема й освіта, створюється тоді, коли соціум розуміє її корисність для суспільства. Це зумовлює необхідність переходу ХДАК від одновекторної до багатовекторної взаємодії не лише на регіональному і національному, а й на європейському й світовому рівнях. Міжнародна співпраця посідає одне з провідних місць у

діяльності ХДАК — освітній, науковій, творчо-виконавській, організаційній тощо.

Багаторічний плідний досвід взаємодії ХДАК на внутрішньому і зовнішньому рівнях дозволив виокремити шість принципових чинників її ефективності: 1) урахування інтересів ХДАК; 2) відбір «ядра» профільних інституцій, для яких здійснюється підготовка кадрів; 3) визначення когорти основних партнерів в Україні та за її межами; 4) неперервність комунікацій, врахування нових обставин взаємодії; 5) адекватний вибір комунікаційних каналів; 6) наявність зворотного зв'язку, який дозволяє оцінити успішність комунікативного процесу, рівень розуміння ЗВО з партнерами тощо.

На внутрішніх і зовнішніх векторах комунікації ХДАК застосовує як безпосередні, так і опосередковані, формальні й неформальні канали взаємодії. Серед неформальних: безпосереднє ділове спілкування, конференції, семінари, круглі столи, майстер-класи, вебінари, форуми, блоги, соціальні мережі та ін.; серед формальних: друковані й електронні джерела, портали, сайти, блоги тощо. В інституційному сенсі переважає діловий стиль спілкування, тобто спілкування, у якому на перше місце ставиться справа, однаково цінна і для українських, і для зарубіжних партнерів, базована на взаємодовірі й взаємодопомозі (Виноградова, Юрченко, 2019, с. 256–257).

Вибір каналу комунікації залежить від багатьох чинників та особливостей цільової аудиторії (школярі, випускники, роботодавці, колеги тощо). Так, під час проведення ХДАК профорієнтаційних заходів зі школярами ефективним і дієвим є офлайн-спілкування, що надає змогу познайомитися з майбутніми абітурієнтами вічна-віч, відразу відповісти на запитання аудиторії. У молодіжній аудиторії доцільно задіювати Інтернет, соціальні мережі, сайти, електронні розсилки. У процесі взаємодії з дорослою аудиторією (випускниками, роботодавцями, партнерами, керівними органами та ін.) краще підійдуть вебконференції, семінари, вебінари тощо. Неправильно обраний канал може призвести до виникнення комунікативного бар'єру — фактору, який значно знижує продуктивність взаємодії. Помітною є тенденція до активнішого використання можливостей цифрової комунікації як

на внутрішньому, так і на зовнішньому мікро-, мезо-, екзо-, макро- та мегарівнях.

Левову частку у внутрішній і зовнішній взаємодії ХДАК посідають освітні послуги. Це пов'язано з тим, що академія є гуманітарним, багатопрофільним закладом освіти з багаторічним авторитетом в інституційному просторі України і зарубіжжя.

Професійна підготовка бакалаврів у ХДАК здійснюється з 11 спеціальностей. Серед них: культурологія; менеджмент соціокультурної діяльності; журналістика; інформаційна, бібліотечна та архівна справа; музеєзнавство, пам'яткознавство; психологія; туризм; аудіовізуальне мистецтво та виробництво; хореографія; музичне мистецтво; сценічне мистецтво. З іншого боку, підготовка за ступенем магістра здійснюється з 11 спеціальностей, а за ступенем доктора філософії — з 3. На першому бакалаврському рівні впроваджено 40 освітньо-професійних програм; на другому (магістерському) — 19; на третьому (освітньо-науковому) — 3.

Основними напрямками надання освітніх послуг ХДАК є такі: професійна підготовка громадян України та іноземних громадян (за освітнім ступенем «бакалавр», «магістр», «доктор філософії»); діяльність підготовчого відділення для іноземних громадян; робота підготовчих курсів для вступу громадян України до ЗВО; навчання здобувачів вищої освіти в аспірантурі й докторантурі. До того ж діє система післядипломної освіти у формі підвищення кваліфікації та стажування тощо. Освітній, науковий, творчий і виховний процеси у ЗВО забезпечують: 6 факультетів, 24 кафедри (з яких 21 — випускові), Центр забезпечення якості освіти та інноваційного розвитку, Центр безперервної освіти, Центр міжнародної освіти і співробітництва, бібліотека, комп'ютерні центри, інші структурні підрозділи. Окрім того, кожний із підрозділів, співпрацюючи з українськими і зарубіжними колегами, додають до колективної скарбниці власні здобутки. Авторитету взаємодії ХДАК додає високий ценз її науково-педагогічних працівників, 70% з яких мають науковий ступінь та/або вчене звання (з них — 21% докторів наук і професорів).

Для розширення спектра освітніх послуг у ХДАК, з огляду на потребу сучасного ринку праці, роботодавців, потенційних здобувачів вищої освіти, запроваджено 3 нові освітньо-професійні програми за бакалаврським ступенем: «Управління цифровою інформацією» (спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»); «Режисура шоу та арт-проектів» (спеціальність 026 «Сценічне мистецтво»); «Фотомистецтво та відеографія» (спеціальність 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво»).

З метою подальшої диверсифікації освітніх послуг у ХДАК здійснюється робота з реалізації 6 нових освітніх проектів за освітнім ступенем бакалавра: «Цифрові музейні індустрії», «Ведучий аудіовізуальних програм», «Відеоблогінг і телерепортерство», «Кінорежисура та сценарна майстерність», «Кінотелерепортерство», «Режисура телебачення та аудіовізуальних проектів».

ХДАК постійно розширює і зміцнює вектор своєї взаємодії: тісно співпрацюючи з міністерствами (Міністерством освіти і науки України, Міністерством культури та інформаційної політики України), відомствами, органами місцевого самоврядування тощо. Так, ХДАК, для узгодження своїх дій, налагодила ділові контакти з представниками профільних галузей, роботодавцями, зацікавленими в отриманні висококонкурентних на українському й світовому ринку праці, кращих випускників ЗВО.

ХДАК успішно реалізує модель органічного поєднання випускників освітніх профільних закладів (училищ, коледжів культури та мистецтв) і студентів ХДАК, що забезпечує спадкоємність навчання, уможливорює перезалік навчальних дисциплін, вивчених на попередньому етапі освіти. ЗВО практикує такі формати освіти, які в європейській і світовій практиці дістали назви дуальної (коли студенти, навчаючись у ХДАК, паралельно здобувають академічну чи професійну освіту в іншому ЗВО) чи гібридної освіти (коли студенти, навчаючись у ХДАК, паралельно працюють на робочому місці). Це сприяє вихованню студентів, розумінню ними власної професійної ідентичності (Я — культуролог; Я — психолог; Я — бібліотекар; Я — документознавець; Я — музикант; Я — хореограф;

Я — актор; Я — режисер; Я — фахівець телемистецтва тощо), формуванню і поглибленню інтересу до власної професії, опануванню компетенцій з обраного фаху, удосконаленню особистості майбутнього фахівця та ін.

ХДАК активно послуговується настановами академічної мобільності — можливістю учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукові, мистецькі й інші види діяльності в іншому ЗВО чи відповідній установі на території України чи поза її межами. Вони беруть активну участь у численних міжнародних програмах, проектах, конкурсах, конференціях і фестивалях.

Заклад також здійснює підготовку кадрів для зарубіжних країн. На сьогодні загальний контингент іноземних громадян та осіб без громадянства, які навчаються на базових факультетах, в аспірантурі, а також на підготовчих курсах, становить 60 осіб — з Китаю, Туреччини, Азербайджану, В'єтнаму, Еквадору, Королівства Марокко та ін. Розширюють можливості зовнішньої комунікації ХДАК і курси підвищення кваліфікації та стажування науково-педагогічних працівників. Нині академія співпрацює на договірних засадах з 11 ЗВО Харкова, 9 іншими ЗВО України, а також з 5 ЗВО закордонних країн, що сприяє обміну досвідом, створює умови для плідних освітніх, творчих і наукових зв'язків.

Вагомим чинником сталого розвитку багатовекторної комунікативної взаємодії ХДАК на мікро-, мезо-, екзо-, макро- та мегарівнях є високий рівень науково-дослідницької діяльності викладачів, які мають високий індекс цитувань своїх праць за індексом Гірша — від 10 і вище. Тут функціонують 10 авторитетних наукових і 3 мистецьких школи, які відомі своїми теоретичними й творчими здобутками в Україні та далеко за її межами. Серед них: наукова культурологічна школа; школа документології; бібліотечно-інформаційної діяльності; соціальних комунікацій; цифрових технологій; науково-мистецька школа; ігрове музикознавство; наукова школа мистецької орієнталістики; системне мистецтвознавство; соціально-філософські виміри культури; мистецькі школи; хореографічна мистецька школа; мистецька школа баянно-акордеонного виконавства; мистецько-режисерська школа та ін.

Ученими академії активно опрацьовуються дві фундаментальні державні науково-дослідні роботи, реєстровані в УкрІНТУ: «Вітчизняна та світова культура: історико-теоретичні аспекти» та «Документально-інформаційні системи: напрями інноваційного розвитку». Крім того, кожна з профільних кафедр має власну дослідницьку тему, до опрацювання якої залучаються викладачі, докторанти, аспіранти, студенти, інші співробітники академії. У результаті щорічно в друкованому й електронному форматі публікуються понад 500 монографій, підручників, навчальних посібників, статей, методичних матеріалів, тез, наукових доповідей тощо. Рецензентами і співавторами деяких з публікацій є провідні українські або зарубіжні колеги.

На базі ХДАК видаються два фахових збірники наукових праць: «Культура України» (з 1993 р.) та «Вісник ХДАК» (з 1999 р.), визнані МОН України як фахові наукові видання з культурології, мистецтвознавства та соціальних комунікацій (категорія «Б»). ХДАК є співзасновником науково-практичного журналу «Вісник книжкової палати України», який також входить до категорії «Б» та переліку фахових наукових видань зі спеціальності «Соціальні комунікації». Індекс Гірша ХДАК — 38; «Вісника ХДАК» — 14; «Культури України» — 9. Це достатньо високі показники цитування, більші, ніж середні по Україні (3) серед профільних ЗВО.

У контексті багатовекторної комунікативної взаємодії виокремимо два важливих аспекти: 1) розширення контингенту дописувачів до наукових збірників ХДАК з числа українських і зарубіжних авторів, а не лише співробітників ХДАК; 2) залучення до складу редакційних колегій фахових наукових видань ХДАК представників професійної еліти України та інших країн світу. Так, серед 22 членів редакційної колегії збірника наукових праць «Культура України» — 10 викладачів ХДАК, 2 — українських фахівців, 10 — провідних зарубіжних фахівців із США, Канади, Франції, Великої Британії, Німеччини, Польщі, Чеської і Словацької Республік, Республіки Сербія та ін.

Ефективним засобом налагодження комунікативних зв'язків є міжнародні та всеукраїнські конференції й інші наукові форми. Щорічно в

ХДАК проводиться до 50 міжнародних, всеукраїнських, регіональних, міжвузівських наукових конференцій, круглих столів, майстер-класів, коучингів тощо. Найпопулярнішими серед них є: міжнародні наукові конференції «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку», «Пам'яткоохоронні традиції Слобожанщини»; всеукраїнські — «Культура та інформаційне суспільство XXI століття», «Герменевтика в науках про дух», «Культура — Текст — Особистість: українські перспективи», «Короленківські читання»; круглі столи — «Туризм і глобальні проблеми сучасності», «Я обираю Березіль» та ін. У них беруть активну участь як авторитетні дослідники, так і молоді науковці, що забезпечує обмін науковими ідеями, прирощення наукового знання в глобальному освітньо-науковому просторі.

Додаткові можливості для багатовекторної комунікативної взаємодії в науковому сенсі надає також функціонування в ХДАК спеціалізованих учених рад із правом прийняття до розгляду та захисту докторських (кандидатських) дисертацій, уперше впроваджених на терені України з теорії та історії культури; культурології; книгознавства, бібліотекознавства та бібліографознавства; соціальних комунікацій; документознавства; музеєзнавства, пам'яткознавства та ін. Заповнення наявної ніші в захисті докторських і кандидатських дисертацій у двох спецрадах ХДАК (Д 64.87.01; Д 64.87.02), створених у 1990-х рр., сприяло розширенню масштабів наукової комунікації. За понад 25-річний період функціонування спецрад тут захищено 14 докторських і 192 кандидатських дисертації не лише молодими науковцями України, а й громадянами інших країн світу.

Інституційним осердям підготовки науковців вищої кваліфікації є аспірантура і докторантура ХДАК, створені у 1990-х рр. У різні часи змінювалась номенклатура наукових спеціальностей, актуалізованих у вітчизняному й світовому науковому просторі. Нині в аспірантурі ХДАК навчаються 57 аспірантів: 30 громадян України, 27 іноземних громадян за трьома освітньо-науковими програмами: інформаційна, бібліотечна та архівна справа; культурологія; музичне мистецтво. Це врізноманітнює наукове спілкування і взаємозбагачення науковими ідеями,

здобутками і сприяє інноваційному розвитку «молодої науки» України, Європи та світу.

Важливим чинником розвитку багатовекторної взаємодії ХДАК на мікро-, мезо-, екзо-, макро- та мегарівнях комунікацій є творчо-виконавська робота, яка є невід'ємною складовою діяльності ЗВО, спрямованою на формування культурно-мистецької еліти України. Серед основних напрямів творчо-виконавської роботи можна виокремити створення студентських творчих колективів (народного танцю «Заповіт», ансамблю сучасного танцю «ЕСТЕТ», ансамблю бального танцю «Креатив» та ін.), участь викладачів і студентів у численних культурно-мистецьких заходах, міжнародних та всеукраїнських фестивалях і конкурсах.

Представники ХДАК брали участь як члени журі, ставали переможцями багатьох фестивально-конкурсних заходів, зокрема: Чемпіонату України, Національної Першості та Всеукраїнських змагань із сучасних танців «Life in dance» (Київ), Чемпіонату та Кубку України зі спортивних танців (Київ), 5-го Міжнародного кінофестивалю документального та ігрового кіно «Kharkiv MeetDocs», Міжнародного оперного фестивалю «Operafest Tulchyn» (Тулчин), 1-го Всеукраїнського фестивалю-конкурсу «Осінній Performance» (Дніпро), III-го Всеукраїнського фестивалю-конкурсу хореографічного мистецтва «Тенденція» (Суми), Всеукраїнського конкурсу зі спортивних і бальних танців «Час Чудес» (Запоріжжя), Всеукраїнського фестивалю народної творчості «Ярмаринка» в межах національного свята «Сорочинський Ярмарок» (с. Великі Сорочинці Полтавської обл.) тощо. Щорічно понад 100 студентів ХДАК стають переможцями міжнародних та всеукраїнських фестивалів і конкурсів.

Серед багаторічних партнерів ХДАК: Національна академія мистецтв України, Харківська обласна філармонія, Харківський національний театр опери та балету, Харківський академічний драматичний театр, Харківський обласний театр для дітей та юнацтва, Харківський державний український драматичний театр імені Т. Г. Шевченка, Харківський театр музичної комедії, Харківська державна наукова бібліотека, Харківська обласна бібліотека для юнацтва, Харківська

обласна бібліотека для дітей, Харківський історичний музей імені М. Сумцова, Харківський обласний архів, Харківський муніципальний культурний центр, Станція юних туристів, Філія ПАТ національного телебачення та ін.

Мегарівень багатовекторної комунікативної взаємодії представлений міжнародними зв'язками ХДАК, серед яких: навчання іноземців та осіб без громадянства; робота Центру міжнародної освіти та співробітництва; укладання угод з українськими й міжнародними партнерами; участь науково-педагогічних кадрів та здобувачів вищої освіти у грантових міжнародних проектах; в обміні викладачів і студентів за програмою Erasmus+, участь науково-педагогічних працівників та студентів у міжнародних наукових конференціях, стажуваннях, конкурсах і фестивалях.

ХДАК — дійсний член Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (ІФЛА), Організації Європейської співдружності в галузі бібліотечно-інформаційної освіти (БОБ-КАТССС), Європейської асоціації бібліотечно-інформаційної освіти та наукових досліджень (ЕВКЛІД). Академія тісно співпрацює зі ЗВО США, Канади, Німеччини, Польщі, Китаю, Туреччини, Норвегії, Чехії, Словаччини та іншими країнами, лише за останній рік укладено угоди з такими зарубіжними закладами освіти: Університетом Осло Метрополітан (Норвегія), Університетом Гассан II Касабланка (Королівство Марокко), Університетом бібліотекознавства та інформатики (Болгарія), DOKUZ Eylul University (Турецька Республіка), Клайпедським відділенням спілки фотохудожників Литви та ін. Це сприяє академічному, професійному і науковому обміну викладачів, докторантів, аспірантів та студентів, встановленню творчих і культурних зв'язків ХДАК, набуттю нею вагомого авторитету не лише на вітчизняному, а й на європейському і світовому освітньо-науковому й творчо-культурному просторі.

Висновки. Сучасна вища освіта України має перейти від одновекторної до багатовекторної взаємодії в системі освітньої комунікації. Основними її презентантами були і є ЗВО, які мають посилювати внутрішні й зовнішні зв'язки з усіма стейкхолдерами освітнього процесу, починаючи з налагодження партнерських зв'язків

між студентами, викладачами та іншими учасниками освітнього процесу всередині ЗВО, аж до тісної міжнародної співпраці. Йдеться про необхідність створення дієвого освітнього середовища (внутрішні комунікативні зв'язки) та освітнього простору (зовнішні комунікативні зв'язки), які функціонують на засадах взаємодії і взаємодоповнення партнерів, мають однакову вагомість для ефективного розвитку вищої школи України.

Багатовекторна взаємодія ХДАК — системна річ, основу якої становлять різні види комунікацій — від дружніх стосунків до ділових зв'язків.

У концептуальному вимірі, який об'єктивно продукується в практичну площину, авторами визначено п'ять рівнів багатоаспектної освітньої комунікації сучасного ЗВО: мікро-, мезо-, екзо-, макро- та мегарівні. Мікрорівень — це автокомунікація, коли кожний із стейкхолдерів освітнього процесу самотужки, наодинці вибудовує зміст і структуру власного повідомлення на наступному етапі його оприлюднення. Мезорівень комунікативної освітньої взаємодії — найпотужніший, оскільки тримається на системному зв'язку «викладач — студент». Екзорівень

передбачає активне долучення до освітнього процесу всіх співробітників ЗВО. Макрорівень пов'язаний із залученням до освітнього процесу всіх профільних інституцій — від міністерств до роботодавців. Мегарівень умовно пов'язаний з міжнародною багатовекторною спрямованістю діяльності ЗВО.

Слід також наголосити, що всі багатовекторні зв'язки ХДАК мають суттєве значення для підвищення якості вищої освіти. Однак слід зважати на те, що без чітко налагодженої комунікації всередині колективу складно сформувати системну зовнішню багатовекторну взаємодію сучасного ЗВО.

Отже, у результаті аналітичного доробку обраної тематики переважно на матеріалах ХДАК була здійснена спроба доповнити новими принципами й методами методологічну складову взаємодії ЗВО зі стейкхолдерами.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленим розглядом особливостей міжнародної діяльності ХДАК у контексті багатовекторної комунікативної взаємодії у віртуальному освітньому просторі.

Список посилань

- Бусел, В. (1) (2007). Взаємодія. В *Великий тлумачний словник сучасної української мови* (с.125). Перун.
- Бусел, В. (2) (2007). Взаємодія. В *Великий тлумачний словник сучасної української мови* (с. 125). Перун.
- Бусел, В. (3) (2007). Комунікація. В *Великий тлумачний словник сучасної української мови* (с. 562).
- Бусел, В. (4) (2007). Партнерство. В *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Перун.
- Бусел, В. (5) (2007). Спілкування. В *Великий тлумачний словник сучасної української мови* (с. 1368). Перун.
- Верховна Рада України (2014). Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 37–38, ст. 2004.
- Виноградова, В. С., & Юрченко, В. І. (2019). *Психологія вищої освіти: теоретичні та практичні: навчальний посібник*. Каравела.
- Вітченко, А. (2021). Суб'єкт-суб'єктна взаємодія чи студентоцентризм? (До проблеми кореляції методологічних принципів та підходів у сучасній вищій освіті). *Вища школа*, 5, 39–50.
- Жегус, О. В. (2018). Ключові стейкхолдери закладу вищої освіти на галузевому ринку. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*, 4 (15).
- Кожушана, І., & Вовк, Н. (2022). Інформаційне забезпечення співпраці зі стейкхолдерами закладів вищої освіти як інструмент удосконалення освітніх програм. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 49 (1), 263–269. https://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2022_49%281%29_42
- Кремень, В. Г. (2002). Філософія освіти ХХІ століття. *Освіта України*, 28 грудня.
- Кушнаренко, Н. М., & Соляник, А. А. (2022). Студентоцентризований підхід у підготовці фахівців документознавчого профілю. *Вісник Книжкової палати*, 10, 32–43.
- Мороз, С. А., Бука, І. С., Мороз, В. М., & Манчак І. Т. (2021). Стейкхолдери забезпечення якості вищої освіти: тлумачення змісту категорії та персоналізація суб'єктів. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Серія: *Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*, 2, 39–48.
- Онїпко, В. (2014). Розвиток партнерських взаємин між викладачами і студентами на кафедрі ВНЗ III–IV рівня акредитації. *Витоки педагогічної майстерності*, 14.
- Опар, Н. В. (2020). Особливості взаємодії стейкхолдерів у процесі державного управління забезпеченням якості вищої освіти в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*, 2 (25), 25–29. DOI: <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2020-2.4>

- Піскурська, Г. В. (2019). *Стейкхолдерський підхід у забезпеченні якості вищої освіти*. DOI: <https://doi.org/10.31474/2077-6780-2019-1-69-77>
- Рашкевич, Ю. М. (2014). *Болонський процес та нові парадигми вищої освіти: монографія*. Видавництво Львівської політехніки.
- Тимошенко, І. В., & Нащекіна, О. М. (2012). Суб'єкти, агенти, актори і стейкхолдери в економічних дослідженнях освіти. *Освіта: традиції та новації в умовах соціальних змін. Вчені записки Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»*, Т. 18, 167–176.
- Шейко, В. М., Кушнарєнко, Н. М. (2022). Антропоцентризм як методологічний принцип вищої освіти: теоретичні та практичні аспекти. *Культура України*, 76, 7–22.

References

- Busel, V. (1) (2007). Interaction. In *Velykyi tumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* (p. 125). Perun. [In Ukrainian].
- Busel, V. (2) (2007). Interact. In *Velykyi tumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* (p. 125). Perun. [In Ukrainian].
- Busel, V. (3) (2007). Communication. In *Velykyi tumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* (p. 562). [In Ukrainian].
- Busel, V. (4) (2007). Partnership. In *Velykyi tumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy*. Perun. [In Ukrainian].
- Busel, V. (5) (2007). Communication. In *Velykyi tumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* (p. 1368). Perun. [In Ukrainian].
- Verkhovna Rada of Ukraine (2014). Law of Ukraine “On Higher Education”. *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*, 37–38, Article 2004. [In Ukrainian].
- Vynogradova, V. S., & Yurchenko, V. I. (2019). *Psychology of Higher Education: Theoretical and Practical: textbook*. Karavela. [In Ukrainian].
- Vitchenko, A. (2021). Subject-subject interaction or student-centeredness? (On the problem of correlation of methodological principles and approaches in modern higher education). *Vyshcha shkola*, 5, 39–50. [In Ukrainian].
- Zhehus, O. V. (2018). Key stakeholders of a higher education institution in the industry market. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, 4 (15). [In Ukrainian].
- Kozhushana, I., & Vovk, N. (2022). Information support of cooperation with stakeholders of higher education institutions as a tool for improving educational programs. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 49 (1), 263–269. https://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2022_49%281%29_42. [In Ukrainian].
- Kremen, V. H. (2002). Philosophy of education of the XXI century. *Osvita Ukrainy*, December 28. [In Ukrainian].
- Kushnarenko, N. M., & Solianyk, A. A. (2022). Student-centered approach in the training of documentary specialists. *Visnyk Knyzhkovoї palaty*, 10, 32–43. [In Ukrainian].
- Moroz, S. A., Buka, I. S., Moroz, V. M., & Manchak, I. T. (2021). Stakeholders of higher education quality assurance: interpretation of the category content and personalization of subjects. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu “KhPI”*. *Seriia: Aktualni problemy rozvytku ukrainskoho suspilstva*, 2, 39–48. [In Ukrainian].
- Onipko, V. (2014). Development of partnership relations between teachers and students at the department of a university of III–IV accreditation level. *Iytyky pedahohichnoi maisternosti*, 14. [In Ukrainian].
- Opar, N. V. (2020). Features of stakeholder interaction in the process of public administration of higher education quality assurance in Ukraine. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia*, 2 (25), 25–29. DOI: <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2020-2.4>. [In Ukrainian].
- Piskurska, H. V. (2019). Stakeholder approach in ensuring the quality of higher education. DOI: <https://doi.org/10.31474/2077-6780-2019-1-69-77>. [In Ukrainian].
- Rashkevych, Y. M. (2014). *The Bologna Process and New Paradigms of Higher Education: a monograph*. Lviv Polytechnic Publishing House. [In Ukrainian].
- Tymoshenkov, I. V., & Nashchekina, O. M. (2012). Subjects, agents, actors and stakeholders in economic research of education. *Osvita: tradytsii ta novatsii v umovakh sotsialnykh zmin. Vcheni zapysky Kharkivskoho humanitarnoho universytetu “Narodna ukrainska akademiia”*, Vol. 18, 167–176. [In Ukrainian].
- Sheiko, V. M., Kushnarenko, N. M. (2022). Anthropocentrism as a methodological principle of higher education: theoretical and practical aspects. *Culture of Ukraine*, 76, 7–22. [In Ukrainian].

Шейко В. М., доктор історичних наук, професор, дійсний член Національної академії мистецтв України, заслужений діяч мистецтв України, Харківська державна академія культури, м. Харків, Україна

Кушнарєнко Н. М., доктор педагогічних наук, професор, Харківська державна академія культури, м. Харків, Україна

Sheiko V., Doctor of Historical Sciences, professor, Full Member of the National Academy of Arts of Ukraine, Honored Arts Worker of Ukraine, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, Ukraine

Kushnarenko N., Doctor of Pedagogical Sciences, professor, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, Ukraine